

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaja i literaturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi:
WILNIA, ZAWALNAJA 1—1 (Wilno, Zawalna 1—1).
Redakcyja adžyniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Koŭty wydawannia pakrywajuc składki.
Składka u hod 4 zał., na paŭhoda — 2 zał.,
na 3 miesiacy — 1 zał.

Pačynajuć pryznawać fakty.

Wilenskaje „Słowo“ (Nr. 106 z dn. 17.IV. sioleta), nawiazajućy da knihi polskaha piśmieńnika Jalu-Kurka („Grypa szaleje w Naprawie“), u katoraj apisana żyćcio polskaj wioski, stawieć pytańnie wilenskimi polskimi literatami, čamu jany nie apiswajuc „tutejšaj“ wioski tak, jak Jalu-Kurak apisaŭ padkarpackuju wiosku?

Adkazwajućy na heta pytańnie, „Słowo“ prychodzić da niezwyčajnych dla siabie rewelacyjaŭ, a imienna, što wioska „tutejšaja“ jość biełaruskaja, što wilenskija polskija literaty z hetaj wioski niażwiazanyja ničym, što hetyja literaty z našym krajem nia majuc ničoha supolnaha... Dalej „Słowo“ piša, što pryčyn hetaha žywišča treba šukać praduśim u admiennaj mowie, bo jak tam nia pišacca ab poŭnym amal zaniapadzie biełaruskich palityčnych arhanizacyj, ab statystykach, jakija wykazwajuc, što napr. u pawiećach Maładečanskim abo Wilejskim jość wialiki pracent byccam („rzekomo“) palakoŭ, jość adnak faktam, što ūsia Wilenščyna i Nawahradčyna haworyć pabiełarusku. „Niech to będzie język łamany, niech nie będzie literacki, niech będzie kwestjonowany, jako język skrytalizowanej narodowości, — ale jest białoruski“, — śćwierdža „Słowo“. Niezależna ad toho, piša dalej „Słowo“, ci haworać im kataliki, ci prawasłaŭnyja, ci „tutejšyja“ ci „biełarusy“, — jazyk jość adzin. „Słowo“ nia choča dachodzić pryčyn dziŭnaj prychahwajućaj siły biełaruščyny, ale tolki śćwierdža, što takaja prychahwajućaja siła isnuje. Biełaruščyna, pawodle „Słowa“, wypiraje z wioski jazyk litoŭski, jaki maje bolšuju kulturu i bolšaje apiryšča ŭ swaich wilenskich arhanizacyjach i swajej dziaŭnawie ŭ Koŭnie, biełaruščyna ūciahwaje ŭ siabie z prawila jazyk polskich asadnikaŭ, jakija majuć apiryšča ŭ aŭtarytecie dziaŭnawaha aparatu. Biełaruski jazyk — śćwierdža „Słowo“ — jość jazykom našaj wioski. Dalej „Słowo“ pytajecca ŭ Sajuzu polskich literataŭ i inšych pol. arhanizacyjaŭ u Wilni, ci mnoha siabroŭ hetaha Sajuzu znaje toj jazyk, jakim haworyć naša wioska? A moža ŭ padkarpackaj Naprawie haworać jazykom dla hetych literataŭ boleć zrazumiełym, čym u Śarakaŭščynie abo Sorak-Tatarach?

Hetaje apoŭniaje pytańnie „Słowa“ maje ŭ sabie aź za ūmat ironii. Tak, i nam zdajecca, što dla polskich wilenskich literataŭ jazyk krakaŭskaj wioski ci waršaŭskaj boleć zrazumiełym, čym jazyk biełaruskaj wioski. Ale my tut iranizawać nia budziem, a padojdziem da sprawy paważna. Praduśim śćwierdzim na padstawie „Słowa“ niekalki faktaŭ:

1) Wioska naša ŭ bolšaj čaści Wilenščyny i celaj Nawahradčyny haworyć pabiełarusku. Świerdžajućy hety fakt, my dziwimsia, čamu „Słowo“, jakoje na hety raz choča być abjektyŭnym, nie zaŭważyła na Wilenščynie mowy litoŭskaj. Woś-ža ŭ imia praŭdy my pawinny śćwierdzić, što ŭ zachodnich častkach Wilenščyny wioska haworyć palitoŭsku.

2) Biełaruskaja mowa, jak mowa bolšaści žycharaŭ našaha kraju, maje wialikuju prychahwajućuju siłu i jość mowaj sucelnaj u swajej jednaści. Ale jznoŭ nia možam zhadzićca z „Słowam“, što mowa biełaruskaja wypiraje z wioski mowu litoŭskuju. Musim tut adznačyć, što mowu litoŭskuju wypiraje z wioski praduśim mowa polskaja, jakaja pašyrajecca najčastiej

praz kaścioł, a potom ŭžo, kali litoŭskaja ludnaść paznajomica z mowaj polskaj, prychodzić mowa biełaruskaja. Tam-ža, dzie żywuc pobać z saboju ŭžo świerdamy element biełaruski i hetaki-ž litoŭski, hetyja dwa elementy żywuc z saboju ŭ zhadzie, nia wypirajućy adzin druhoŭ.

3) Biełaruščyna, pamima dziaŭnawaha polskaha aparatu, pamima polskich szkoł, kaścioła, asadnikaŭ i dwaroŭ, pakazała swaju wialikuju żywućcaść i nia tolki za 25 hadoŭ nia ūstupiła pierad polščynaj, ale jašče ūciahnula i ūciahwaje ŭ siabie paraskidanyja hniozdy polskich asadnikaŭ. Pišućy hetyja radki mieŭ akaziju hawaryć na wioscy z adnym chłapcom, synam asadnika, jaki nia hledziaćy na toje, što tolki 4 hady byŭ pamiż biełaruskaj wioski, tak čy sta hawaryŭ pabiełarusku, što trudna było paznać, što jon nie biełarus...

Heta jość fakty, a ciapier parobim niekatoryja wysnawy z hetych faktaŭ.

Praduśim treba spytaćca ŭ palityčnych dziejnikaŭ našaha kraju, ci biełaruščyna zajmae naležnae jej miesca wa ūsich hramadzkich ustanowach, jak samaŭrady, školy, arhanizacyi i h. d.? Woś-ža musim śćwierdzić, što ad aficyjalnaha hramadzkaha žyćcia biełaruščyna adsunuta, nie zajmae jana naležnaha miesca ani ŭ samaŭradach ani ŭ szkołach, i heta jość wialikaja historyčnaja niesprawiadliwaść.

Jašče bolšaj niesprawiadliwaśćcia jość pazbaŭleńnie biełarusakatalikoŭ ich rodnej mowy ŭ swiatyniach. I heta niesprawiadliwaść robicca z boku duchoŭnych ūladaŭ zusim świerdama, bo nakolki my wiedajem, u Wilenskaj Mitrapalickaj Kuryi jość danyja, što wializarnaja časć parafijaŭ u Wilenskaj dyecezi ūžywaе mowy biełaruskaj.

Heta jość taksama fakty. Kali supastawim tyja fakty, jakija padaje „Słowo“, z faktami, jakija padali my, to kidajecca ŭ woć wialikaja prorwa pamiż hetymi faktami. Ale ci redakтары „Słowa“ heta razumiejuć?

Jany, pakul-što, zrazumieli tolki toje, što biełarusak spoliščyć nia tak lohka. Dumka Skulskich, što biełarusak ūdasca spoliščyć za 50 hadoŭ (hetaha spadziawałasia i „Słowo“), razwiewajecca, jak dym. A naš biełaruski narod, zamknuŭšysia ŭ sabie, daŭpiewaje da lepšych časau.

R. B.

Świata Pracy.

Z daŭnych dzieŭ 1 traŭnia praznačany na Świata Pracy. U hety dzieŭ ludzi, što żywuc z zarabotkaŭ — robotniki — ladziać uračystyja pachody, akademii, bywaje, što imitynhu i hetak adznačajuć swaju robotnickuju solidarnaść — adžinstwa pracouŭnych.

Świata Pracy — 1 Maj — maje wialikuju paŭanu ūsiudy — taksama i ŭ našym Kraju.

Za prykładam minulych hadoŭ, adbyłasia 1 traŭnia sioleta tradycyjnaje swiatkawańnie 1 Maja — ŭ našym Kraju, u Polščy i ūwa ūsim cywilizawanym świecie.

U Wilni ŭ 1-šamajskim pachodzie robotniki, miż inšymi pieśniami, piajali i biełaruskuju marseljezu „Ad wieku my spali i nas razbudzili“...

Z dziejnaści Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury.

Charki, Pastaŭskaha paw. U nas adbyłasia ahulnaje sabrańnie hurtka Biel. Inst. Hasp. i Kultury z takim paradkam dnia:

1) Wybary staršyni sabrańnia, 2) adčytańnie pratakołu papiaredniaha sabrańnia hurtka, 3) sprawazdača z dziejnaści hurtka za minuly hod, 4) wybary uradu hurtka na 1935 h. 5) biahučyja sprawy.

1) Na staršyniu sabrańnia wybrany hr. J. Łapačonak, na sekretara pasprasił M. Kazarowica.

2) Pratakoł papiaredniaha sabrańnia hurtka adčytaŭ M. Kazarowiec.

3) Sprawazdaču za minuly hod daŭ staršynia hurtka J. Krasoŭski. Z hetaj sprawazdačy wyjaśniłasia, što hurtok u minulych hodziu pracawaŭ niezdaŭnalnajuča. Pryčyny byli adny tyja, što nie chwatała adpawiednych sił da pracy, a druhija ad hurtka niezaležnaja. Hurtok maje 11 siabroŭ; tyja, što mohuc pracawać, jakraz jość adzinokija i haspadarskija sprawy im nie pazwalajuć addacca hramadzkaj pracy. U minulych hodziu hurtok zladziŭ swiatkawańnie Niezaležnaści Biełarusi. Adpawiedny referat na temu „Akt 25 sakawika 1918 hodu ab Niezaležnaści Biełarusi“ pračytaŭ hr. J. Krasoŭski. Dalej praca hurtka palahała na pašyreńni biełaruskaj literatury z biblijateki hurtka. Kasa hurtka jość pustoj, bo bolšaść siabroŭ hurtka składak nia płaciać z pryčyny niedostatkaŭ. Hurtok siarod narodu maje papularnaść, ale ludzi nia pišacca ŭ bolšym liku ŭ siabry, bahućysia silnych hetaha swietu, jakim ludnaść nie dawiaraje. Žadnaj karespandencyi hurtok u wonkawych sprawach nia mieŭ.

4) Na nastupny 1935 hod u urad hurtka wybrany takija asoby: Joachim Krasoŭski — staršynia, Michał Kazarowice — sekretar, Ściapon Klejzik — skarbnik; u zastupniki ūradu — Julian Łapačonak i Zeŭon Kazarowiec.

5) Z biahučych spraŭ wyjaśniłasia, što treba pašyrać bolš dyscyplinu

miż siabroŭ hurtka i pilniejšaje wypaŭniańnie abawiazkaŭ kožnaha siabry. U kulturnaj pracy adčuwaеcca ŭ hurtku niedachwat žanockich sił, jakija patrebnija dzieła amatarskich pradstaŭleńniaŭ.

Miedniki, Wil. - Trockaha paw. Dnia 20 studnia 1935 h. adbyłasia ahulny schod siabroŭ Miednickaha hurtka B.I.H.I.K. z takim paradkam dnia:

1) Adkryćcio schodu, 2) sprawazdača ūradu za minuly 1934 h., 3) pierawybary ūradu hurtka, 1) biahučyja sprawy.

1) Staršynia ūradu hurtka adkryŭ schod a 5 hadz. papaŭdni, i adnahaloŭna schod peklikaŭ i daručyŭ zdać sprawazdaču i kirawać schodam staršyni hurtka Taŭkiniu Wiktaru.

2) Praca hurtka ŭ 1934 h. wyhladaje woś jak: 25.III.34 h. u dzieŭ Biełaruskaha Narodnaha Świata byŭ pračytany referat hram. Aleksandram Waškowičam ab akcie 25.III.1918 h. i byli prapijany niekalki biełaruskich narodnych i relihiŭnych pieśniaŭ.

Hurtok pašyraŭ u sprawazdačym hodziu niamala bieł. literatury, uświadamiajućaj nacyjanalna, kultywawaŭ bieł. pieśniu i žbiraŭsia na supolnaje čytańnie literatury.

Hurtok atrymoŭwaje 10 ekz. „Bieł. Krynicy“, 4 ekz. „Chryščijanskaj Dumki“ i adzin ekz. „Ślachu Moładzi“. U biblijateku hurtka prysyłaŭ: „Wiadomości Statystyczne“, „Nowości Literackie“ i inšyja druk.

3) Wybrany nowy ūrad hurtka na 1935 h. nastupny: staršynia — Wiktar Taŭkiń, sekretar — Wincent Taŭkiń, skarbnik — Jazep Budkiewič. Zastupniki: J. Macutkiewič i J. Juriewič.

4) Ahulny schod pastanawiŭ zrabić składku pawodle mahčymaści i aplacić za hazety, katoryja prysyłaŭca ŭ hurtok. Schod zakončany pieśniami: „Boža, što kališ narody“ i „Hej ty Nioman raka“.

A. Пінчук.

Сучаснае палажэньне беларускай вёскі.

VI. Самаўрады.

Каб дакладна ўяўляць якое грамадзкае зьявішча, трэба перадусім пазнаёміцца з тымі статыстычнымі дадзенымі, каторыя да яго адносяцца.

Тое самае можна сказаць і пра самаўрады ў Польшчы. А статыстычныя дадзеныя кажуць нам наступнае.

У 1931—32 г. звычайныя выдаткі адных толькі валасных самаўрадаŭ ува ўсёй Польшчы асягнулі 115,9 мільёнаў злотых і надзвычайныя — 19,2 міль. зл., а разам — 135,1 міль. зл.

На якія-ж мэты гэтыя грошы расходаліся?

На першым месцы стаяць выдаткі на адміністрацыю (пэнсіі войтам, пісарам і інш.), якія забралі 46,2 міль. зл. выдаткаŭ звычайных і 708.000 злотых надзвычайных — разам 46.900.000 зл. На шпіталі і лекарскую дапамогу воласьці выдалі ўсяго толькі 5,3 міль. зл. і 4,5 міль. з сум надзвычайных.

Гэткім чынам, мы бачым, якую малую суму выдалі самаўрады на такую паважную справу, як мэдыцына, і таму няма нічога dziŭnaha,

што розныя хваробы ня выводзяцца з вёсак. а вар'яты, замест каб лячыцца ў адпаведных шпіталях, сядзяць па хатах, або „лечацца“ на пастарунках...

На ўдасканаленьне земляробства і вэтарынарыю выдана 1,3 міль. зл. і аніводнага гроша не знаходзім у выдатках надзвычайных.

На падтрыманьне вясковага промыслу воласьці тaksama былі ня вельмі шчодрымі, бо асыгнавалі ўсяго толькі 100.000 зл. (на ўсю Польшчу і на цэлы год!) і тaksama ані гроша ня маем у выдатках надзвычайных. З гэтага відаць, што выдаткі валасных самаўрадаŭ на такія паважныя справы, як мэдыцына, земляробства і іншыя куды меншыя, як на пэнсіі бюрократыі самаўрадаŭ.

Вышэй пададзеныя цыфры (узятыя намі з афіцыйных крыніц) датычаць усей Польшчы і, на жаль, мы ня маем дадзеных з гэтай галіны адносна нашых земляŭ.

У адным толькі можна быць пэўным, што тут — у нашым Краю — працэнт выдаткаŭ на адміністрацыю куды вышэйшы, чым на іншыя патрэбы, як, напрыклад, на мэдыцыну ці земляробства.

У нашым краю валасныя „ўжэндэ“ ператварыліся ў міністэрскія дэпартаменты, дзе шмат людзей нешта піша, нешта рахуе, беге з аднаго пакою ў другі, а самае галоўнае—кожнага першага атрымлівае—як на нашы часы сапраўды міністэрска—пэнсію.

За адну месячную платню, якую напр. атрымлівае войт ці валасны пісар, сялянская сям'я магла б пражыць цэлы год, ды і заплаціць усе падаткі.

Ня дзіва, што войты і валасныя пісарчкі ператварыліся ў паноў „дыгнітажу“, да которых цяжка даступіцца беднаму селяніну, асабліва беларусу.

Словам, валасныя самаўрады, замест быць блізкімі да сялян установамі, ператварыліся ў бюрократычны апарат, а ў адносінах да беларусаў — яшчэ і чужыя нацыянальна, бо кіраўнічыя самаўрадавыя становішчы абсаджаны палякамі.

Гэтыя кіруючыя самаўрадавыя жыццём дзейнікі ахвотна паслугоўваюцца і беларускім элементам, які за розныя дробныя канцэсіі кампрамітуецца перад грамадзянствам.

Здавалася, што новы закон аб самаўрадах зробіць асьвяжэньне ў гэтай бюрократычнай задусе. Нічога падобнага! Усё засталася на старому.

Бюрократычны валасны апарат не змяняецца, а наадварот, — павялічваецца. Валасныя радныя, каторых павыбіралі „чудоўным“ спосабам, ня маюць творчай ініцыятывы.

Нігдзе не заўважыш, каб праводзілася цягла рацыянальная самаўрадавая праграма.

Радныя сядзяць і толькі слухаюць, што кажуць, і прымаюць усё, што ім прапануюць.

Невясёлая роля і тых беларусаў, каторыя апынуліся ў гэтых „радах“ толькі дзеля вонкавага эфэкту.

Уся гэтая самаўрадавая махіна з усімі яе „дыгнітажамі“ шмат каштуе, а агалелае сялянства мусіць здабываць сродкі, каб аплаціць тыя выдаткі, каторыя на яе трацяцца.

Пры гэтых абставінах, якія вытварыліся ў самаўрадах, беларускі народ карысыці з апошніх ня мае.

Гурткі Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры!

Ці вы ўжо ўпарадкавалі свае бібліятэкі?

Ці папоўнілі іх новымі кнігамі?

Ці сабралі кніжкі ад прыяцеляў і знаёмых?

Ці зрабілі шафкі на кніжкі?

Ці завялі сыстэматычнае пазычаньне кніжак?

Dr. St. Hryniewicz.

Narodnyja Uniwersytety ū Danii.

(Praciah, hl. „Biel. Kr.“ Nr. 17—18).

Ideja narodnaha ūniwersytetu raspaŭsiudžyvajecca pamіž іншымі narodami skandynaŭskimi. U paasobnych narodaŭ skandynaŭskich byli roznaŭkija ūmowy, spahadujučyja i wyklikajučyja ich raŭwіціо. Roznyja ludzi padychodzili tutaka z nieadnolkawymi miarkawańniami. U Šwecyi, prykladam, mament *sacyjalny* adyhraŭ wialikuju rol — značycca imknieńnie padniać na naležnaje miesca robotnikuju klasu. Usiudy adnak pryščapіlіasia asnaŭnaja ideja Grundtviga. Pawodle statystyki, jakuju maju pad rukoj, siańnia lik narodnych uniwersytetaŭ pradstaŭlajecca, jak niżej.

| Nazoŭ dżiaržaŭ | Lik narod. uniwersyt. | Kolkaśc kursantaŭ | Kolkaśc nasielnіctwa |
|----------------|-----------------------|-------------------|----------------------|
| Danija | 59 | 7995 | 3,3 miljony |
| Norwehija | 32 | 1453 | 2,6 „ „ |
| Šwecyja | 52 | 4167 | 5,8 „ „ |
| Finlandyja | 44 | 2300 | 2,7 „ „ |

Dziela informacyi tolki dakіnu, što ū Polšcy jość 5 uniwersytetaŭ narodnych, dawoli blizkich ideolohіčna da danskich*). Z henyh piaci adzin u Dornfeldzie pawodle mowy, składu kursantaŭ, žjaŭlajecca niemieckim.

I jašče chaču adno spamіanuć, što pieralіstoŭwajučy kursantaŭ pawodle ich miesca pražywańnia, na adnym tolki kursie ū Odolanowie znašoŭ ja aŭ 8 čaławiek, žwiazanych z terytoryjaju etnografіčnaje Bielarusi pad Polščaju. Nia wiedaju, chto heta byli za ludzi, dziakujučy čamu jany lučyli ū daloki Odolanaŭ z Baranawickaha, Niaswіskaha, Pružanskaha, Bieraściejskaha pawіetaŭ, adno tolki ū henym žjawišчы treba padčyrknuć, što recha z Danii adhuknułasia, na žal tolki pasіaredna, — na dalokaj Bielarusi. Daj Boh, kab u dobry čas, dy kab nam na karyść!...

Jašče milej mnie bylo sustrenuć taki skaz u dyrektara ūniwersytetu ū Šycach**): „A my znajšli na adnym kursie dwuch Bielarusiaŭ i adzin z ich byŭ šwiedamy nacyjanalna, druhi ūžo ad nas wyšaŭ šwіdomym“.

* * *

Waročajučysia clapier da samych uniwersytetaŭ, papytajemsia, u čym ichniaja aryhinalnaść i dziela čaho

*) 1. Šyce kala Krakawa 2. Dornfeld kala Lwowa. 3. Daliki kala Hniezna. 4. Zagórze na Pomorji. 5. Odolanaŭ u Paznańčynie.

**) Ustanowa najbołš sympatyčnaja z polskich uniwersytetaŭ i najbołš blizkaja da Grundtvigaŭskaje linii.

mahli jany adyhrać hetkuju wialikuju rol u žyćci narodu?!

Jak ūžo kazaŭ ja, sposab realizacyi aświety na narodnych uniwersytetach zusim *samastojny* i nowy, nowy jašče da siańniašniaje pary. Da teoretyčnych fundamentaŭ Grundtviga treba jašče dačať jahonaje razumieńnie pary *dašpiawańnia*. Kala 18—20 hodu žyćcia nahladajecca asabliwuju paru ū žyćci adzinki, kali jana byccam rastulaje swajo nutro na ūsio pryhožaje, kali duša niečaha choča, heta para, kali moładz zachopliwajecca rewalucyjnymi parywami, para, kali ūsio blahoje balić i hlyboka ščemić dušu. Adnym słowam, „para buraŭ“, jak nazwywajuć jaje paety.

Niekalki henyh hadoŭ pakidajuć pa sabie hetkija ślady, što časta da kanca žyćcia možna prasačyć henyja ślady ū historyi žyćcia čaławieka.

I woś u pracіahu niekalki miesiacau, kaža Grundtvig, možna „nastroić“ maładoha čaławieka na zaŭsiody, a prynamsia na daŭžejšy čas.

Henaja swomaść maładoje dušy budzie asnowaju, na jakoj tkacіmie prelehent—nastaŭnik, karystajučysia „pryladami“ ū formie historyi swaje bačkaŭščyny, historyi suśwіetnaje, historyi kultury, rodnaha piśmienstwa.

Nastroj šчыra demakratyčny, stanouki i trywaly pahlad, što aświeta — heta nia sposab zdabyć pasadu pisara ci jašče niejkaha „Intelihienta“ — woś prymietna Narodnaha Uniwersytetu.

Dumaju, što my Bielarusy mo' bołš baluča, jak chto, čuli, dy jašče dahetul adčuwajem, na swajoj skury, kolki škodaŭ narabiłanam „panskaja aświeta“. Nad kožnym dzicіanіom, što jšo wučycca ū siarednіlaju školu, treba bylo hodać, ci nie prapała jano dziela swajho aśiarodzišča. Henaja panskaja škola pryščapіlа čužuju ideolohiju, šukańnie na čužych ślachoch čužych dumak.

U narodnym uniwersytecie addzie lena aświeta adwedy. Aświeta—pajmo šyrokae, cikujučaje ab dušy, ab sucelnaści ūsiaje asoby, ab šyrokich ideałach adzinki, kali wieda мае nauwiecie praktyčnyja mierkawańni. Nawuka — supolnaja krynica, adkul moža čerpać aśwіetnaja akcyja. Narodny Uniwersytet imkniecca chutčej da aświety, čymsia da taho, kab dać swaim haduncom šmat wiedamaściaŭ. Narodny Uniwersytet uzhadowuje bołš pačućcio, čymsia intelekt.

Ujaŭlajučy ūsieńka heta, možam zrazumieć, čamu za niekalki miesiacau možna pieraapracawać stolki mataryjału z halіny kultury. Uniwersytet heny wymahaje minimalnaje ahlunaje padhatouki. My, uzhadowanyja na niedarečnym pahladzie padziełu na „aświečanych“ i „nieaświečanych“ u da-

siuleśnim razumieńni henyh paniaćciaŭ, prywykli hladzieć, što ab wysokich, wialikich praŭdach žyćciowych moža hawaryć ci dumać čaławiek, jakі ūmieje krychu alhieby ci tryhonometry.

Padychod taki byŭ-by falšywy i praktyka Narodn. Unіw. pakazała bliskuča, što šwiežaja haława i haračaje serca dy kachańnie bačkaŭščyny chapajuć zusim, kab pracawać nad raŭwіціom u sabie čaławieka.

Kursanty žywuć supolna ū internacie. Dziakujučy hetamu praca na kursie nia spynajecca na zali a trywaje pry pasiłkawańniach, u spalni, pry hulniach. Samyja lekcyi nia majuć školnaha charaktera, chutčej ab ich možna bylo-b kazać, što heta dyskusii ūsich učaśnikaŭ, a prelehent žjaŭlajecca specam — nahladčykam, jakі nakіroŭwaje sprečki, kab nie pašli jany na falšywy ślach.

Jasna, što ad prelehentaŭ—nastaŭnikaŭ treba mieć wialikija wymohi. Rabicіmuć jany tady tolki dobra swaju rabotu, kali miecіmuć samyja wysokuju aświeta, buduć dobrymi adumysloŭcamі ū swajoj halіnie, a najwažnіjšaje, — kali miecіmuć u sabie šmat šчыra demakratyčnaha nastroju i spahadnych adnosinaŭ da ūsiaho pryhožaha.

(d. b.)

Падзяка.

Для Музею Бел. Інстытуту Гасп. і Культуры атрыманы наступныя ахвяры: 1. Ад ксяндза Семашкевіча Яна (Падбродзьдзе) — калекцыя старадаўных папярowych грошаў; 2. Ад гр-на Бабарыкі Балеслава (в. Палесьсе, Вялейскага пав.) — 5 старадаўных сярэбраных манэт; 3. ад гр-на Жвіралы Эдварда (в. Зялёнкі, Сьвянцянскага пав.) — дзьве старадаўныя манеты медзяныя і адзін мядаль „на памяць скасаваньня паншчыны“ з 19.11.61 г.; 4. ад гр-на Вілкайцы Балеслава (в. Заблоцішкі, Сьвянцянскага пав.) — каменную сякерку і абломак абуха такой-жа; 5. ад інж. Л. Дубейкаўскага — 14 бел. календароў-кніжак з даўнейшых гадоў.

Усім ахвярадаўцам шчырае падзяка.

Цэнтральны Ўрад БІГІК.

Ад рэдакцыі: змяшчаючы гэту падзяку Цэнтр. Ураду БІГІК уважаем за свой абавязак заклікнуць усіх нашых чытачоў і супрацоўнікаў, каб пільна зьбіралі ў сваіх ваколіцах усякія памяткі мінуўшчыны і перасылалі іх у Бел. Інстытут Гасп. і Культ., які ўсякую атрыманую рэч акуратна сьпісвае, каталёгуе і перахоўвае для будучых дасьледчыкаў нашага Краю. Дык ўсе да працы!

Wincuk Adważny.

Chłapiec.

POWIEŚĆ.

X. Wialikaja palityka.

Kali pośle wyjezdu ksiandza Hałuzu wučni ūsioroŭna adkazalisia ісці ū cerkwu, inspektor wielmi dziwіłsia, hniewaŭsia i nie wiedaŭ, što dalej rabić. Daŭno pahražaŭ, što ūporystych prahonić sa školy; ale wučni wiedali, što jon hetaha nia zrobić, bo tych „uporstwujuščych“ było blizka stolki, skolki było katalikoŭ, h. zn. kala 90 pracentaŭ. Tahdy Staniukiewicz pačaŭ šukać kiraŭnikoŭ buntu — hałounych, jak kazaŭ, „paŭstancaŭ“, — ale doŭha nia moh znajšci. Narešcie ūsio skrupіlіasia na Jarniewiču i Albinowiču, na katorych pakazaŭ Piskun. Na biadu heta byli samyja zdolnyja wučni: Jarniewič byŭ pieršym wučniem u šostym addzialeńni, a Albinowič — druhim wučniem u trećcim addzialeńni. Na zasiadańni Pedahohіčnaj Rady Maznycia ūpiorsia i dakazywaŭ, što takoha wučnia, jak Jarniewič, wyhaniać nia moža, bo: 1^o. Aposńniaja klasa była wielmi małaja i na egzaminie taki wučań byŭ nadta patrebnы, bo moh pasłużyć dla sławy cetaj školy. 2^o. Škoda było marnawać takoha zdolnaha chłopca z pasledniaha hodu. 3^o. Usioroŭna, heta nie pamože: raz wučni ūpiorlіsia, dyk nia warta іch łamać — carkwa abojdziecca biaz іch, a prymusowaje nabaženstwa nia мае wartaści. Ale Śliwa byŭ druhoj dumki:—Ułaśnie, treba złamać hety bunt! — kazaŭ jon zapalčywa:—inakš pośle wučni nabіaruć fanabery i ūzlezuć nam na haławu. I mnie saŭsim nia škoda takoha Jarnie-

35)

wiča: jak skončyć našu školu, dyk napeŭna palezie ū wyšejšyja nawuki i budzie Rasieja mieć adnym woraham bołš. Z blahoħa nasieńnia nia wyraście dobraje drewa.

— Dyk tahdy najlepš budzie pazačyniać tut usie školy, — kazaŭ Maznycia, — bo ūsie bielarusy mohuć być worahami Rasiei, a žydy jašče skarej! Tak sama i palaki i litoŭcy... Waša palityka dawodzić da absurdu i dałš ūžo nia їdzie.

— Znajetie? — pierabiŭ ichnuju sprečku Pietuchow: — znajtie? nia treba zakrywać školy, bo škoda wučniaŭ i škoda ūžo i našaj pracy. Stolki tut ūžo sabrali my redkich ekzemplaraŭ kamieńniaŭ, raścіnaŭ, żywiolinki paŭzučaj i rožnaj іnšaj drebazy, što sapraŭdy škoda ūsio heta marnawać. Hetak pakrysie žbirajučy, my zrobim pačatek dla budučaha pryrodnaha bielaruskaha muzeju. A naša škola...

— Našto wam heta nazowa? — zmorščyŭsio inspektor: — my tut nijakaj Bielarusi nia przyznam. Wy moža i wučniem haworycie ab Bielarusi? Budzcie z hetym aścіlarožny!

Ale Pietuchow na punkcie swajej specyjalnaści byŭ čaławiekam niezaležnym i supracіwu nia pieranosiŭ, asabliwa kali chto padychodziŭ da rečy nie z nawukaj, a z palitykaj, ci z іншым takim licham.

— Gaspadin inspektor! — zahamaniŭ Pietuchow: — u našym uniwersytecie (jon tut adzin byŭ z uniwersytetu) profasary nam tumačyli, što Bielaruś мае swaju asobnuju floru i faŭnu, dyk prašu mnie palityki ū pryrodu nia ūwodзіć. Nawuka palitykaj nie zajmajecca. A takoj bahataj flory, jak na Bielarusi, trudna hdzie znajšci, asabliwa ū trawach dla lakarstwaŭ: heta biazdonny skarb dla medycyny. Ale što ja wam hawaru? Was ін-

resuje tolki palityka. Znajetie? znajtie? znat?... Adnak i hetych dwuch wučniaŭ (jak jany nazywujucca?) wydalać sa školy nіamožna, bo tak sama škoda — zdolnyja abodwy chłapcy. A jak... znajetie?... trudna zławіć aryhіnalnaha matylka, tak trudna papaści na zdolnaha wučnia.

Pietuchow byŭ tak uzburany na inspektara i Śliwu, što pośle Pedahohіčnaj Rady z іmi nie raŭwіtaŭsia. Jon wielmi nia lubiŭ školnaj fušerki i palityki. — My tut siadzim nie dla palityki, — hawaryŭ jon Maznyci, — a dziela nawuki, i to nawuki čystaj, niezaležnaj. Dla mіanie pryroda — heta šwіatynia! Ja tak prywіazaŭsia da Bielarusi, što chacieŭ-by tut pracawać da śmierci. Heta straśen na zapuščany kraj. Našy wučonyja jeduć u dalokіkіja zamorskіja kraі: tam wyśledžywajuć asabliwyja žjawy pryrody i pišuć knіžki, a tut nia bačać-jakoje bahaćcie pad nosam! Heta ūsio warjackaja, palityka! Nam adzin botanіk tumačyŭ u uniwersytecie, što bielarusy mahli-by pradawać swaje zlołacki, kwіetki, kareńčyki i trawy celamu šwіetu, kab wiedali, jak іch žbirać, sušyć i acenіwać. A tak tolki niemcy kuplajuć heta za ništo, a pośle pierapradajuć za darhіja hrošy. A jakoje tut bahaćcie drobnaj faŭny!...

Tymčasam inspektor łamaŭ haławu, što rabić z katalikami. Doŭha chadziŭ jon pa pakoі i skubaŭ ryžuju baradu.

— Nia moža być, — kazaŭ jon sam sabie, — kab takіja małyja dzieci mnie nie paddalіsia?! Ūžo tryccać hadoŭ ja pracuju ū škole, z hetych piatnaccac hadoŭ inspektaram i nikoli takoha zdareńnia sa mnoj nia bywał! N—da! Ūsio heta narabiŭ heny Hałuzu. I jašče ćwiardziŭ, što jon nie palak. Usie ksiandzy palaki, a jon byŭ-by nie palak? Dy mała taho, što palak — jon jezuit! A ješče cha-

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА.

Памёр Уладзімер Жылка. У Савецкай Беларусі памёр нядаўна ведамы беларускі паэт Уладзімер Жылка. Савецкая прэса не падае ніякіх вестак аб смерці паэта. Нічога ў гэтым дзіўнага. Жылка быў праследзаны большавіцкімі ўладамі за ягоную нацыянальную беларускую плятформу і як нацдэм шмат ад іх пацярпеў. Памёр Жылка з сухотаў. Вечная яму памяць!

Канфіскацыя „Шляху Моладзі“. Віленскія адміністрацыйныя ўлады у канцы мінулага месяца канфіскавалі № 4 (77) (за красавік) месячнага часопісу беларускай моладзі „Шлях Моладзі“, — за артыкул Альберта Стрыбца „Да сонца“.

Беларуская аўдыцыя ў віленскім радыё. Дня 11-га траўня, а гадзіне 15-й, сёлета віленская радыёстанцыя будзе надаваць, на ўсе польскія радыёстанцыі, беларускую аўдыцыю. Праграму аўдыцыі выканае хор пад кіраўніцтвам гр. Р. Шырмы і салісты, пры акампаньямэнце ведамага кампазытара праф. Галкоўскага. У праграму ўваходзяць наступныя беларускія народныя песні: 1) *Купальскія*: а) „Пірад Пятром пятым днём“, б) „Чаму сілязень смуцён невясёл“ — у апрацоўцы А. Грэчанінава; 2) *Жніўныя*: а) „Зазвінела пчолачка“, б) „Пірапёлка“, в) „Раёк“ — у апрацоўцы А. Грэчанінава. 3) *Валачобныя*: а) „А у лесе, лесе“ — у апрацоўцы А. Нікольскага, б) „У далі па даліне“ — у апрацоўцы Т. Уладзімірскага, в) „Ходзіць пава па вуліцы“ — у апрацоўцы К. Галкоўскага. Аўдыцыя патрывае паўгадзіны.

Новыя беларускія песні ў апрацоўцы А. Т. Грэчанінава. Ведамы і заслужаны працаўнік на ніве песнянай беларускай культуры А. Т. Грэчанінаў апрацаваў для солёвага (для аднаго голасу) сьпева з акампаньямэнтам раяля наступныя чатыры беларускія народныя песні: 1) „Ой рана, рана куры запелі“, 2) „Ува Ярдані ціхая вада стаяла“ (абедзьве Калядкі з Пружаншчыны), 3) „Конь бяжыць, зямля дрыжыць“ (з Ваўкавыскага пав.) і 4) „Ой не вылятай сівая зязюля з куточка сенажаці“ (васеньняя песня з Пружаншчыны).

Успаміны з Саловак. Гр. Фр. Аляхновіч мае намер выдаць у беларускай мове асобнай кніжкай успаміны з Саловак. Успаміны з Саловак дагэтуль друкаваліся ў польскай мове і расейскай. Апроч таго, маюць быць выданы панямецку і пафранцуску.

Улады не даюць пашпарту гр. Фр. Аляхновічу. Даведваемся, што віленскія адміністрацыйныя ўлады не даюць пашпарту грамадзянства

(obywatelstwa) гр. Фр. Аляхновічу, ведамаму беларускаму драматургу і працаўніку на беларускай тэатральнай ніве. Гр. Фр. Аляхновіч, як ведама, прываблены „будаўніцтвам беларускай культуры“, „некалькі год таму апынуўся ў Савецкай Беларусі, але па шасьцімесячным там прабыванні, у выніку праследу камуністычнымі ўладамі, апынуўся аж на ведамых Салавецкіх астравах, дзе прабываў каля 7-мёх год.“

Восеньню сёлета будзе роўна два гады, як польскія ўлады з большавіцкімі зрабілі абмен сваімі вязьнямі — большавіцкага вязьня Фр. Аляхновіча на польскага — Бр. Тарашкевіча, у выніку чаго Фр. Аляхновіч прыехаў з Саловак у Вільню, дзе прабывае дасюль.

Новы беларускі сьпеўнік. На днях выйшаў з друку новы беларускі сьпеўнік. Апрацаваў ужо будучы хворы нябожчык Альбін Стэповіч, выдаў — Беларускі Інстытут Гаспадаркі і Культуры. Выданьне вельмі хорошае. Сьпеўнік налічае 15 песень з нотамі. Цана з перасылкай 75 грашоў. Выпісваць можна праз кнігарню „Пагоня“, Завальная 1—1.

Беларусы ў Латвіі. — Латвійская ўлада выдала загад аб зачыненні Беларускага Выдавецтва ў Латвіі, пры гэтым не падаючы ніякіх матываў. Беларускае Выдавецтва працавала 10 год, ад 1925 году, і выпусціла цэлы рад падручнікаў і брашур, а таксама выдавала штомесячнік „Беларуская Школа ў Латвіі“. Паступак латвійскай уладаў можна лічыць жаданьнем пазбавіць беларусаў іхняга друкаванага слова, а таксама жаданьнем спыніць выхад беларускіх кніжак у Латвіі. У дзяржаве, якая сама йшчэ гэтак нядаўна была пад уладай расейскага царызму і нямецкіх баронаў, гэтакі барбарскі ўціск беларусаў зьявіўся зусім нечаканым і непарадаваным.

— Рыская меставая управа адмовілася ў 1935 г. даць якую-кольчы грашовую дапамогу Рыскай Беларускай гімназіі, якая ўтрымліваецца Т-вам Беларускай Вучыццельскай 6 год. Беларускай вучыццельскай гімназіі яшчэ трымаюць, хача-ж для гэтага прыйшлося ўсё беларускае настаўніцтва абкласці асобнымі адлічэньнямі з пэнсіі.

БЕЛАРУСЫ! Падтрымлівайце сваю прэсу. Выпісвайце найстарэйшую беларускую газету „Беларускую Крыніцу!“

Z ekanamičnaha žyćcia Litwy.

Žviarynaja haspadarka. Za minuly 1934 h. z Niez. Litwy zahranicu wywieziena: zajcawych skuraŭ 13 tonnaŭ na 43.000 litaŭ, a skuraŭ inšych žwiarat, jak lisoŭ, šaškoŭ, wydraŭ i inš. — 4 tonny na 167,500 litaŭ,

Dziejnaść Tawarystwa „Maistas“. Tawarystwa heta za adzin tolki miesiac studzień sioleta na swaich bojniach i fabrykach pieratwaryta: šwiniej 32,560, rahataj skaciny — 1,610, cialot i awiec — 2,800.

Zahranicu T-wa wywiezła: bekonaŭ — 762, 761 klg. żywych šwiniej — 1,900, miasnych wyrabaŭ — 8,700 klg., šwininy — 42,000 klg., ptušyny — 25,000 klg., syrych skuraŭ — 20,000 klg., krywi — 30,000 klg. i pieraroblonych kišak — 1,500 klg. Za ūsie hetyja tawary T-wa „Maistas“ atrymała 2,500,000 litaŭ. Takim čynam, jak bačym, T-wa heta za adzin tolki miesiac z zahranicaj zrabiła abarotu na 2 1/2 milionaŭ, nie rachujučy abarotu na rynku krajowym.

Wywab masła. Choć masła na mižnarodnym rynku i ūpała, haspadarom adnak Niez. Litwy dało jano niamała dachodu. Dziela hetaha pawialičwajecca, jak wyrab masła, tak i wywab jaho. Za minuly hod z Niez. Litwy zahranicu było wywieziena masła 9.700 tonnaŭ. Ličba heta pakazwaje, što wywab masła za minuly hod značna pierawyšyŭ wywab u minulych hadoch. Sprawaj masła ū Niez. Litwie zajmajecca T-wa „Pienocentras“. Dziakujučy jahonym zachadam litoŭskaje masła wywozicca: u Anhliju, Belhiju, Palestynu, Čechaslawacyju, u Francyju, Portuhaliu, u Syryju, Ehipt i h. d. „Pienocentras“ wyrabla je duža wysokija sarty masła i dziela hetaha na mižnarodnych wystaŭkach ū Lieży, u Paryży, Boloni i Tel-Awiwie atrymała załatyja miadali.

Promysiel u Kłajpedzie. U minuly m hodzie ū Kłajpedzie było dziejnych 206 pradpryjemstwaŭ, u jakich pracawała 8.900 rabotnikaŭ. U parauñañni z hodam 1933, za minuly hod tam prybyło 4,4 prac. pradpryjemstwaŭ.

Ziamla achwotnikam. U minuly m hodzie ūrad nadzialiŭ ziamloj i zapamohaj 390 žaŭñieraŭ achwotnikaŭ. Ad 1930 h. da 1934 ahułam atrymali ziamlu i zapamohi 10,619 achwotnikaŭ, što barolisia za Niez. Litwu.

Naharody małačarniam. Małačnaja haspadarka ū Niez. Litwie žjaŭlajecca adnej z najwažniejšych i adnej z najbolj dachodnych. Dziela hetaha haspadarka heta padtrymliwajecca tam roznymi prywilejami i naharodami. Zajmajecca hetym T-wa „Pienocentras“, jakoje małačarni abdaraje nia tolki hrašmi, ale apošnim časam i dobrai parody bykami.

Z „Musu Artojas“ Nr. 5. 1935. P. Ł.

Zakon ab šarwarku.

Dnia 16.VI. sioleta ūwachodziŭ siłu nowy zakon ab šarwarkowych pawinnaściach, z dnia 26.III.35. (D.U. Nr. 27, poz. 204 z dn. 16.IV.35). Šarwarkawaja pawinnaść wiedamy sialanstwu, nia tolki z časou panščyny, ale i ad pačatku sučasnaj adrodžanaj Poľšczy.

Nowy zakon rasšyraje šarwarkawaja pawinnaść (nia tolki abymaje plantoŭki) i praznača je na takija mety: 1) budoŭli i ūtrymañnie samauřadawych daroh, 2) wykanañnie abasnowanych hramadzki intaresam wodnych meljoracyjaŭ, a tak-ža zachawañnie isnujučych takoha samaha charaktaru ūstrojstwaŭ (tak-ža pry komasacyi — ūłady kirujučyja i prawodziacyja jaje mohuť nalażyć na ūčasnikau komasacyi šarwarkawaja pawinnaść dziela taho, kab wykanać kaniečnyja przy komasacyi wodnameljoracyjnyja raboty), 3) budoŭli wałasnych i hramadzki budynkaŭ (napr. škołaŭ, špitalaŭ, prytułkaŭ, narodnych damoŭ i t. d.), 4) zahaspaderawañnie i zasiejañnie wałasnych i hramadzki ziamlaŭ, što lažać adłoham.

Pawodle zakonu, šarwarkawaja pawinnaść buduť abawiazywać fizyčnych asob i praŭnych, u wołaściach, a tak-ža ū niawydzielanych z pawietawych samaŭradaŭ miestach, — što placiać padatak ad ziamli (hruntowy); padatak ad budynkaŭ i padatak promyslowy, abo kali nia placiać hetych padatakaŭ, — placiać wałasny padatak zraŭnalny („wyrównawczy“); u mieście možna zabawiazać da šarwarkawaj pawinnaści — na mety darožnyja i školnyja — fizyčnyja asoby, što placiać padatak ad dachodu.

Pawinnaści abawiazwajuć tolki na terytoryi tej wołaści, u jakoj znachodzićca pradmet padatku (ziamla, promysiel, dom), a kali pawinnaść praznačana na pabudowu školnych budynkaŭ i meljoracyjnyja raboty, — to abawiazwajuć na terytoryi hramadaŭ, jakija znachodziacca ū školnym rajonie (abwodzie), abo jakija karystajuć ci buduť karystać z meljoracyjaŭ.

Padčas pilnych polnych i lasnych rabot, a tak-ža tady, kali wykonywajucca raboty ū suwiaz i komasacyjaŭ, nia možna zabawiazywać pawinnaściami ziemiaraubaŭ i tych, što majuć lasnuju haspadarku.

Pawinnaści wykonywajucca padziolščynaj piešaj, padziolščynaj z kanio, abo zamiest henych form — roŭnawartaściami ich hrašmi ci wykanañniem — u suwiaz i z zamienaj — wyznačana kolkaści rabot.

Wojawoda swaim rasparadžeñniem, wydanym z udzielaŭ wajawodzkaha samaŭradu, raša je ab:

- 1) wialičyni šarwarkowych pawinnaściu,
- 2) časie pilnych rabot — polnych i lasnych,
- 3) dalečyni miesca rabot ad prad-

cieŭ mnie zamylić wočy swajej Biełarusiaj. Jahonaja Biełarus — heta nowaja štučka polskaja i jezuickaja, bo pieršaja reč — niama nihdzie na šwiecie nijakich biełarusau, a druha ja reč — kali hdzie jakija i byliby, dyk ich saŭsim nie patreba. Nie dołžno byt! I kwita. Što za takija nowyja wydumki?! Užo Rasieja мае dosyć biady z palakami, ukraincami, ličwinami, finami — dy jašče zawia-ducца Biełarusy! Nu, ich, tam! — nie nado! ja nie dapušču.

— Ale woš jašče maju biadu z hetym biełarusam Piatuchowym: jon moža być horšym biełarusaman ad taho Hałuzu. Wot da čaho dawodzić wysokaja nawuka! lepš być razumnym čaławiekam, jak wysokim wučonym. I hety chacho! Maznycia mnie nie padabajecца. Adzin šliwa idzie pa majej linii, ale što-ž, kali jon durny... A naš blaħačynny tolki śladzić, dy sapieć — słowa nia skaža.

Doŭha tak chadziŭ inspektor, dumaŭ i pieradumywaŭ: pierapraŭlaŭ staryja projekty, stroiŭ nowyja. Nareščie pastanawiŭ pieramianić taktyku i hawaryć z chłapcami paasobku: pierš dobra pastrašyć ich samych, a pośle paklikać bačkoŭ i tym tak sama pryhrazić, a tahdy dzieła pojdzie lahcej. Dla strachu treba budzie choć paru wučniaŭ wyhnać sa školy.

Wot nazaŭtra, pośle hetych wiačornych projektaŭ, inspektor sabraŭ wučniaŭ i abjawiŭ im, što: 1^o Škoła začyniajecца na try dni. 2^o Wučni mohuť jechać damoŭ. 3^o Ale pierš kožny wučaŭ pawinien z im — inspektaram — razhawarycca. 4^o. Pośle troch dnoŭ wučni pawinny iznoŭ sabracца ū školu, ale razam z bačkami, bo jon — inspektor — мае da bačkoŭ wažnaje dzieła.

Pośle pałudnia inspektor pačaŭ pierahawory z katalikami, pačynajučy ad starejšych. Tut braŭ na dopyt nia tolki śpiewakoŭ, ale naahŭ katalikoŭ usich: ad usich braŭ padpisku, što buduť akuratna chadzić u cerkwu, kali budzie patreba. Wučni zapiščeli. Łapciukiewič i Cilpionak zhadzilisia adrazu, Piskuna i Łapšu inspektor dla formy taksama zaklikaŭ padpisacca, choć im wieryŭ i biez taho. Ale z druhimi chłapcami było trudniej. Adnak, dobra pastrašyŭšy, inspektor znajšoŭ jašče poŭtuzina padatliwych. Zato je inšyja adkazalisia całkom. Najhorš dzieła pajšlo sa śpiewakami: apryč tych, pary slabawolnych, nihto nie zapisaŭsia. Apošniuju rasprawu na ūpartych inspektor adłażyŭ da spatkañnia z bačkami.

Z adnym tolki Jarniewičam inspektor spracaŭsia čuć nia celuju hadzinu. Probawaŭ nawiet pastawić usio rabrom:

— Albo budzieš, — kazaŭ inspektor, — piajać u cerkwie, abo pojdzieš sa školy: wybiraŭ adno z dwuch!

— Dobra, pajdu sa školy, — kazaŭ spakojna Jarniewič, — ale celaje žyćcio budu pomnić, što mianie niesprawiadliwa wyhrali tolki zato je, što ja katalik.

Inspektor pastanawiŭ prakanać chłapca, bo ličyŭ jaho za prawadzycu ū škole.

— Dy ty razwaž dobra, — kazaŭ jon łaska-wa, — što ty praz heta straciš? Ty zara skončyš školu i dastanieš atestat, a jak budzieš upiracca, dyk astaniešsia niedawučkaj — praz swaje dzielačyja kaprasy. Padumaj, chłopc! Tut razstryhajecца twaja dolg na ūsio twajo žyćcio: nia hubi sam siabieli heta wielmi łupa.

— Ja užo dobra nadumaŭsia i heta majo apošniaje słowa.

— Da, eto politika ksiendza Hałuzu. Stupaj! — skazaŭ čwiorda inspektor: — za try dni prychođ z bačkam.

Padobnaja rasprawa adbyłasia z Albinowičam, Piastrejkaŭ, Babinkiewičam i z druhimi.

Cikawy taksama byŭ razhawor inspektara z našym Wincusiom.

— Ci ty chočaš wučycca? — spytaŭsia inspektor. Jon wiedaŭ, što heta samaja dalikatnaja strunka ū Wincusia.

— Chaču! — kazaŭ Wincus i adrazu daha-daŭsia, da čaho inspektor mieryć.

— Kali ty chočaš wučycca, dyk pomni, što ū škole treba zaŭsiody słuhać inspektara, bo jnakš budzieš wyhnany sa školy. A ja tabie prykazywaju chadzić u cerkwu piajać. Pojdzieš?

Wincus maŭčaŭ.

— Čamu nie haworyš — pojdzieš, ci nie? — pytaŭ hrozna inspektor.

Wincus maŭčaŭ i pačynaŭ plakać.

— Stupaj, durak! prichodi s matierju.

Jaki čwiordy małyš! — dumaŭ inspektor: — i što z takoha moža wyrašć? Peŭnie budzie kaliści taki zaŭziaty ksiondz — jezuit, jak Hałuzu. I na što my mučymsia — wučym hetych pryšłych swaich worahaŭ? A Piatuchoŭ łapoča: „nawuka, nawuka!“ Jon kaža: „Rasieja čystaj nawuki nie baicca: baicca tolki łupaj palityki.“ A ūłaśnie my pawinny wyhadawać pasłušnych hramadzian dla Wialikaj Rasiei; dla školy nia wažna nawuka, ale tolki wažna heta rasiejaska ūžadawawie. Inakš my ich nawučym na swaju haławu. Ale jak tut wyhaduješ takich skatoŭ? Haworyš im, tałkuješ, a jany ūsioroŭna Rasiei nia lubiać...

mietu padatku, jaki abasnoŭwaje šarwark.

4) wartaść padzionščyny z kanionom, wyrażanej padzionščynoj piechatoj,

5) wyšinlu hrašowaha raŭnawažnika za 1 padzionščynu piechatoj.

Rašać ab abawiazku šarwarku buduć wałasnyja rady i ŭ niekatorych wypadkach pawietawuja rady, a wyznačać — wałasnyja ŭrady. Rasparadžeńnie (wykanaŭčaje) Ministra nutr. spraŭ — rašyć ab tym, jakim sposabam wyznačać šarwark. Šarw. pawinnaści, jakija nia słužać metam dzie-

la wykanańnia zadačaŭ u miežach dziejańści wołasći i hramadaŭ, nia mohuć pierawyšać u budžetnym hoździe 25 procentaŭ tych šarwarkaŭ, što nałożany pawodle zakonu.

Zakon, jak bačym, мае charaktar ahułny, ramowy. Jakim budzie zakon u praktycy, zależyć ad taho, jakija rasparadžeńni wydać ministar i wajawoda.

Adno treba śćwierdzić, što wioska — sialanstwa — abkładaŭca što raz bolšymi „prywilejami“, prywilejami na padatki ŭ roznych formach!

Niamieččyna asudžana ŭ Lizie Narodaŭ.

My ŭžo pisali, što Francyja padaŭala skarhu ŭ Lihu Narodaŭ na Niamieččynu za toje, što ŭrad kanclera Hitlera adnastaronna zlamaŭ wersalski dahawor zawoźdzaŭ ŭ Niamieččynie ahułny abawiazak wajskowaj służby i razbudowaj niamieckaj armii. Hetaja sprawa razhladaŭlasia na apoŭniaj, nadzwyczajnaj, specyjalna na heta sklikanej, sesii Rady Lih Narodaŭ, jakaja adbyŭlasia prad Wialikadniam — 16 i 17 krasawika. Rada Lih Narodaŭ Niamieččynu asudziła —

pryniała rezalucyju, jakaja była ŭplanawanaja na konferencyi ŭ Štrestie — pradstaŭnikami Francyji, Anhlji i Italiji, — katoraj pryznana Niamieččyna winawataj za niepaslušnaść i niepašanu Wersalskaha traktatu.

Zrazumieła, što hety asud мае značeńnie tolki moralnaje. Nichto nawat i nie zalknuŭsia, kab prymusić niamiecki ŭrad padparadkawacca parahrafam Wersalskaha traktatu. Słowam, Wersalski traktat — heta ŭžo muzejny pradmiot.

Niamieččyna pratestuje.

Niamiecki ŭrad asudu Rady Lih Narodaŭ nie pryznaŭ i suproć jaho padaŭ pratest pradstaŭnikom Anhlji i Italiji, padčyrkiwajuć, što heny asud ŭtrudniaje Niamieččynie ŭ mižnarodnym sužyćci.

Niamieckija palityki spadziawalisia, adnak, asudu Rady Lih bolš surowaha, bo, kali dawiedalisia ab im, dyk u niamieckaj presie pajawiŭlasia

takaje „abureńnie“, jakaje padobna je da ironii, i zdawaleńnie, što hetak kančajucca zryw wersalskaha dahaworu.

U eŭrapejskich palityčnych kruhoch spadziawucca, što niamiecki ŭrad u adkaz na heny asud padhataŭlajecca da dalejšaj akcyi..., postup jakoj iznoŭ zadziwić eŭrapejskich palitykaŭ.

Sawiecka-francuski sajuz.

Francyja z Sawietami dahawarywajucca zaklučyć sajuz ab uzajemnaj dapamozie. Hety sajuz zamienić h. zw. uschodni pakt, ad jakoha admowiliŭlasia Niamieččyna i Polšč.

U zwiazku z hetym rodzicca cikaŭaść, jak moža pamahčy bałšawickaja armija francuskaj armii, kali b Niamieččyna napala na Francyju. Sawiećy-ž nie hraničacca z Niamieččynaj.

Kab sapraŭdy była pradbačana mahčymaść hetaj, u patrebie, dapamohi dla Francyji z boku Sawietaŭ suproć Niamieččyny, dyk treba, kab

u hety sajuz uwachodzili abo Polšč, abo prybałtyckija dziaŭžawy — Łatwija, Litwa, Estonija.

Biaručy pad uwahu sučasnyja palityčnyja miarkawańni, ab pryłučenni da hetaha sajuzu Polščy spadziawacca nia prychođizicca. Astajucca dziaŭžawy prybałtyckija. Takim čynam, na ŭschodzie Eŭropy moža paŭstać siła — sawiecka francuski sajuz razam z sajuzam prybałtyckich dziaŭžaŭ: Litwy, Łatwii i Estonii, — jakaja spynić razhon niamieckaj ekspansii.

Nowaja konstytucyja ŭ Polščy.

Nowuju konstytucyju, ab jakoj my ŭžo pisali, Prezydent Polščy ŭračysta padpisaŭ dn. 23-ha krasawika, a na zaŭtra — 24 krasawika — była

nadrukawana ŭ Nr. 30 Dz. U. R. P i stałasja zakonom. Hetkim paradkam nowajakonstytucyja stałasja prawamocnaj i ŭžo abawiazuje ad 24.IV 1935 h

Roznyja wiestki.

З ЦАРКОЎНАГА ПАГОСТУ.

Пропаведзі ў цэрквах папольску. Мітрапаліт Праваслаўнай Царквы ў Польшчы выдаў загад, каб у тых прыходах, дзе прыхаджане выявляць ахвоту слухаць пропаведзі ў царкве папольску — сьвяшчэньнікі гаварылі пропаведзі папольску.

Калі-ж Мітрапаліт выдаць загад, каб у беларускіх прыходах гаварылі пропаведзі пабеларуску?

Беларусы павінны на гэта звярнуць увагу і стойка патрэбаваць ад праваслаўнага духавенства, каб у беларускіх прыходах гаварылі пропаведзі пабеларуску.

Паветавы стараста ў справе царкоўнай. Публічна ведама, што Шчучынскі стараста пан Кавальскі быццам забараняе сьвяшчэньнікам навуцаць рэлігію пабеларуску. Цікава, ці стараста Кавальскі гэтым хоча ў нас у цэрквах утрымаць царскімі ўрадамі заведзеную расейшчыну, ці ў згодзе з Мітрапалітам завесці ў цэрквах польшчыну.

Беларускаму народу чужая расейшчына і не свая польшчына; забараняць вучыць рэлігію ў роднай мове беларусаў — пабеларуску — ніхто ня мае права. Беларускія сьвяшчэньнікі разам з народам за справу народную і рэлігійную павінны стаяць цьвёрда і ўсялякае бязпраўе выяўляць публічна.

З UKRAINSKAHA ŽYĆCIA.

— Wielmi časta sudziat ukrainskuju moładz u Haliččynie za prynaležnaść da nielehalnaj arhanizacyi ukrainskich nacyjanalistaŭ—OUN. Sudziat chłapcoŭ, sudziat i dziaučat. 17 i 18 krasawika ŭ Lwowie Sud zasudziŭ za prynaležnaść da OUN Razalu Kujbidu, 28 hadoŭ — na 2 hady turmy, Halinu Kujbidu, 20 hadoŭ, — na paŭtara hoda i Kalinu Tančekiwsku, 28 hadoŭ — na 4 hady turmy.

— „Dilo“ piša, što Ukraincy pawinny jści na wybary ŭ Sojm i Senat, nie zwažajuć na warunki hetych wybaraŭ.

Z H A Z E T.

Bajkot wybaraŭ. Polska sialanskaja presa piša ab bajkocie nadchodzących wybaraŭ u Sojm i Senat. Hazeta „Piast“ piša hetak: — Sialanskija masy pomniat baračbu za wybarnaje prawa pierad wajnoj, katoraje było ŭ Polščy zahwarantawanaje konstytucyij z 1921 h., — pad nowaj wybarnaj ordynacyjaj na wybary nia pojduć.

Nowaja konstytucyja i narodnyja mienšasći ŭ Polščy. Krakauški „Cas“ piša: — nowaja konstytucyja nie biare pad uwahu nacyjanalnych mienšasćiaŭ, što żywuć u Polščy. Narodnyja mienšasći pawinny znaćci „aporu“ ŭ prezydenta dziaŭžawy.

Masonry. „Dz. Wil.“ apiswaje sudowuju rasprawu ŭ Krakawie, na jakoj prakuror skazaŭ, što ŭ polskim uradzie jość siebry masoneryi. Hetaja wiestka ŭžo nia moža „wywołać niepokoju publicznego“, — pierad hetym musić mahla, bo ks. Jajko za jaje byŭ sudžany.

„Krajowaść“. Apoŭnimi časami wilenskaje „Słowo“ pačalo cikawicca krychu sprawaj bielaruskaj — časami ab bielarusach što piša. Ahułam u hetaj hazecie zaŭwažawajacca niekajaja „krajowaść“ — praŭdu piša ab haličcach i ŭsich prybyšoach. U 114 numary „Słowo“ piša, što Palaki nadta lubiać być čynoŭnikami.

Bałšawicki šantaž. Adna z francuskich hazet apublikawała tajny polska-niamiecki dahawor. Hetu wiestku padchapila ŭsia presa i jana razniasłasia pa ŭsim świecie. Ukancy wyjaśniasia, što hety byccam tajny polska-niamiecki dahawor sfabrykawali bałšawiki, kab nakirawać bolš francuskuju dyplomacyju ŭ bok Sawietaŭ.

Z POLŠČY.

Žmianšenie pryrostu. Statystyka pakazwaje, što ŭ Polščy naturalny pryrost pastupowa žmianšajacca. U 1930 hoździe bylo naturalnaha pryrostu 534 tysiačy, a ŭ 1933 hoździe — 402.465, u 1934 h. — 401.931.

236 milionaŭ niedaboru. Dziaŭžaŭny skarb u minulym budžetnym hoździe mieŭ: dachodaŭ — 2144,5 milionaŭ zł., a raschodaŭ — 2175,6 milionaŭ zł. Narodnaj pazyčki — 175 milionaŭ — nielha ŭwažać za normalny ŭpłyŭ dachodaŭ, a dzieła hetaha niedabor raŭniajacca — 236 milionaŭ zł.

Dobra zyskiwali padatki. U minulym hoździe dziaŭžaŭny skarb atrymaŭ dachodu z padatkaŭ na 18 milionaŭ bolš, čymśia ŭ 1933-34 h., i na 10 milionaŭ bolš, jak było pradbačana ŭ budžecie. Kab nia bačyli stanu faktyčnaha, možna na hetym sudzić, što haspadarčaje žyćcio ŭ Polščy prawiliŭlasia. Žyćcio adnak pakazwaje, što tut zasluha sekwestrataŭ i ahułam padatkowych ustanow.

„Legion Młodych“ razwalwajacca. Be Be-ki zalažyli arhanizacyju moładzi „Legion Młodych“, kab hadawać swaich nastupnikaŭ. Apiakunami hetaj arhanizacyi byli ministry i znatnyja sanacyjnija dziejačy. Žyłosia chłopcem u „L. M.“, jak myśm u aharodzie. Ale woś chłopciki pačali palitykawać i ŭžo chacieli nawat pierawyšyć radykalizmam bałšawikoŭ. Nie ŭdalisia haduncy. Apiakuny adraklisia imi apiakawacca. Ciapier hety „Legion“ razwalwajacca.

Sudždzia pabity palicejskim. U Mysłowicach palicejski pabiŭ pakaj sudždziu: palicejskija ŭ dwuch bili pakami na wulicy čaławieka, a prachodziačy sudždzia zaprestawaŭ suproć hetaha. Palicejski, nia wiedajućy, z kim мае dzieła, „zjechaŭ“ pa haławie pakaj i sudždziu. Sprawa pieradana ŭ sud.

Z ZAH RANICY.

Zawastreńnie dyktatury ŭ Baŭharyi. Baŭharyja nie astajacca ad druhich dziaŭžaŭ i zawoździć taksama dyktaturu. Dzieła hetaha ŭrad aryštaŭ pawadyroŭ apazycyi i pačau „ukraplacca“ nowymi zakonami, kab utrymać u paslušnaści niezadowolonych. Hazety pišuć, što tam мае być ustanoulena manarchija.

U Anhlji minaje kryzis. Anhielski dziaŭžaŭny budžet pradbačyć wialikuju nadwyžku dachodaŭ idzieła hetaha ŭrad rašyŭ žmienić padatki. Heta świdčyć, što ŭ Anhlji haspadarčy kryzis minaje.

Sawieckaja armija nia мае dawieru. Tajnyja raparty sawieckich kamandziŭraŭ z 73 dywizijaŭ pakazujuć, što sawieckaja armija niapeŭnaja. Ražwiedanyja hetyja raparty wyjaŭlajuć: — na Ukrainie majuć dawier tolki 5 dywizijaŭ, a Bielarusi tolki 2, na Kaŭkazie 3, a z azijackimi wajskowymi addziełami jašče horš. Woś čaho strach bałšawikom!

Ziemlatrasieńnie. Nadowiačy na wyspie Formoza (japonskaje ŭładańnie) było strašnaje ziemlatrasieńnie. Zabitych 3.815 asob, raniennych — 10.630 asob. Žniščana 15.292 damy, 15.457 damoŭ papsawanych i 7.816 damoŭ krychu prypsutych.

Пісьмы з вёскі.

— Нясьвіж. Летась у нас адбываліся казённые дажынкi, на якія былі скліканы „стшэльцы“, „кракусы“, „рэзарвісты“, „фёдарты“, „самарытанкі“, „пажарнікі“ і „колы млодзежы вейскай.“ Прадстаўнікоў гэтых арганізацый з абшару павету звозілі ў Нясьвіж шараваркавымі фурманкамі. На дажынках быў бал — абед. Прадстаўнікі былі прывезшы з сабою вянкi і дары. На дажынках паялі беларускія народныя песні і скакалі беларускія народныя танцы.

Дажынкi паказалі нашым паном палажэньня і культуртргерам, што з беларусаў ня будуць палякі і ў польскіх арганізацыях.

Недалёкі.

— Dobrapole, kala Dziawienišak, Ašmianskaha paw. Kala nas kruhom żywuć bielarusy — kataliki. U hety Wialikdzień moładz iadziła tradycyjnaja „Wałačobnika“ pabielarusku — śpiawali pa wioskach pad woknami bielaruskuju rehlijnuju pieśniu „Wiasioły dzień dla nas nastaŭ“ i „Radujmasia chryścijanie.“ Sialanie achwotna prymali i ščodra haścili swaich „wałačobnikaŭ.“ Sława Wam maładzja praslawicieli našaj tradycy i bielarusčyny. Hucieniski.

— Huta, Lidzkaha paw. Subotnickaj wołasći. Ad 1932 da 1934 h. našaja wioska pieraplačywała ŭsie padatki — plačila za siabie i za susiedniuju wiosku; susiedniaja wioska мае batrackija nadzieły i zdaŭnych prypisana da našaj wioski. Ale hetaja wioska plačila zaŭsiody i ciapier padatki sama taksama. Ciapier my dawiedalisia ab našaj kryŭdzie i pačali šukać sprawiadliwaści. Na 1935 hoździe padatak nam žniali, ale pieraplačanaha nie zaličyli na 1935 hoź. Što rabić, kab pieraplačany padatak zaličyli za padatki 1935 hoźdu?

J. A.

Ad redakcyi: Ab zaličenni pieraplačanaha padatku na padatak blahučy žwiarnieciesia ŭ samaŭradawaja instytucyji ŭ sprawie padatku samaŭradawaha i šarawarku, a ŭ sprawie padatku dziaŭžaŭnaha (państwowa-ha) — u Izbu Skarbowuju.

— Вялікае Сяло, Маладэчанскага пав. Нашае сяло належыць да Маладэчанскага прыходу, дзе ёсьць два бацюшкі і адзін дыякан. Надовячы памёрла ў нашай вёсцы маладая кабета, пакінуўшы мужа і дзяцей. Муж хацеў пахаваць жонку з хрысьціянска-праваслаўнымі почасьцямі, але дзе там было яму да гэтага — ён чалавек бедны, а бацюшка без 25 зл. і крапілам махнуць не хацеў. Дзеля гэтага мусіў пахаваць бяз учасця сьвяшчэньніка — толькі з паніхідай. А даваў бедны чалавек бацюшку 15 зл., бо гэтулькі меў. Вот, як дорога цяняць нашыя сьвяшчэньнікі паслугі рэлігійныя. Нядобра, што і гэтым людзей адганяюць ад царквы. Трэба ім мярквацца з людзьмі па Божаму, па хрысьціянску. Мцар.

— Гэрманавічы, Дзісьненскага пав. Да нас на пошту прыходзіць „Бел. Крыніцы“ нямала. Але атрымаць падпішчыку яе трудна. З пошты йдзе наша газэта ў воласьць, а адтуль калі солтыс прынесе — то добра, а найчасцей яна гіне ў дарозе. Мы, чытачы, ня хочам, каб нашу газету „Б. Крыніцы“ перасылалі з пошты для нас праз воласьць — мы самі яе з пошты забяром. Але паштар аб гэтым і слухаць ня хоча.

Даручаньня нам „Бел. Крыніцы“ мы публічна дамагаемся. З пошты мы яе самі забяром.

Чытачы „Бел. Крыніц.“

Z WILNI.

„Švenčioniui Lietuviu Gimnazija“. Pad hetkim zahałoukam (Šwiancianskaja Litoŭskaja Himnazija) nia daŭna pajawiŭlasia ŭ Wilni asobnaja knižyca, pryświačanaja 15-cilecciu (1919—1934) henaj himnazii. Knižyca мае 47 hačyn, wydana na dobrej papieri, bahata ilustrowana i daje poŭny abraz historyi razwoju i žyćcia litoŭskaj himnazii ŭ Šwiancianach za 15 hadoŭ jaje isnawańnia.